

RODNA RAVNOPRAVNOST I ŽENSKA KOŠARKA U HRVATSKOM DRUŠTVU

Antić Borak, Linda

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Zagrebu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:117:784754>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Zagreb - KIFoREP](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

KINEZIOLOŠKI FAKULTET

(studij za stjecanje stručnog naziva:

stručna specijalistica trenerske struke, košarka)

Linda Antić Borak

**RODNA RAVNOPRAVNOST I ŽENSKA
KOŠARKA U HRVATSKOM DRUŠTVU**

(završni rad)

Mentor:

doc. dr. sc. Sunčica Bartoluci

Zagreb, rujan, 2020

Ovim potpisima se potvrđuje da je ovo završena verzija završnog rada koja je obranjena pred Povjerenstvom, s unesenim korekcijama koje je Povjerenstvo zahtijevalo na obrani te da je ova tiskana verzija istovjetna elektroničkoj verziji predanoj u Knjižnici.

Mentor:

doc. dr. sc. Sunčica Bartoluci

Student:

Linda Antić Borak

RODNA RAVNOPRAVNOST I ŽENSKA KOŠARKA U HRVATSKOM DRUŠTVU

Sažetak

U hrvatskom društvu i sportu žene su u neravnopravnom položaju u odnosu na muškarce, bez obzira na to što imaju brojne uspjehe u svim segmentima sporta. Često ih se odvrćalo od sportskih aktivnosti jer se od žena očekivalo da žive i funkcioniraju prema nametnutim i tradicionalnim rodnim ulogama. Košarka se kao popularan sport igra u cijelom svijetu. Veliku popularnost ima i u našoj zemlji. Perspektiva ovog sporta je velika, no obzirom na financijsko stanje klubova i nedovoljno ulaganje u razvoj novog igračkog kadra, košarka nam sve više propada, naročito u ženskoj konkurenciji. Ovim ćemo radom analizirati pitanja rodne ravnopravnosti u području košarke u hrvatskom društvu kako bismo detektirali ključne problema ali i perspektivu budućeg razvoja.

Ključne riječi: ženska košarka, rodna ravnopravnost, hrvatsko društvo

GENDER EQUALITY AND WOMEN'S BASKETBALL IN CROATIAN SOCIETY

Summary

Despite their numerous achievements and success, women are still significantly disadvantaged in relation to men in Croatian society and sport. For a very long time, they were expected to live up to traditional gender roles and were often discouraged from participating in sport. Basketball is a popular sport played all over the world, including Croatia. It has great prospect but given the clubs' financial situation and the underinvestment in the development of new players, basketball is in decline year after year, especially in the women's sector. The purpose of this paper is to analyse gender equality issues in the field of basketball in Croatian society in order to detect key problems as well as the prospect of future development.

Keywords: women's basketball, gender equality, Croatian society

Sadržaj

1. UVOD	0
2. RODNA (NE)RAVNOPRAVNOST I SPORT	1
3. ŽENSKA KOŠARKA U HRVATSKOM DRUŠTVU	5
4. ŽENSKA KOŠARKAU HRVATSKOM DRUŠTVU	8
5. RAZVOJ I PERSPEKTIVE.....	19
6. ZAKLJUČAK	22
7. LITERATURA	24
8. PRILOZI	24

1. UVOD

Promjena društvenog položaja žena neiscrpna je tema društveno-humanističkih znanosti, pa tako i sociologije sporta. Razlikuje se položaj žena u prošlosti i danas. Muškarci su pisali povijest pa se čini da su je najvećim dijelom i činili. Vidljivost žena u javnom životu ili u tzv. javnoj sferi je bila zanemariva, ali one su postojale. Ženama su bile predodređene obaveze iz privatne sfere, a takvo generaliziranje se može primijeniti na gotovo sva poznata ljudska društva. Kod nekih sociologa postoje tvrdnje da žene nisu nikad imale inferioran status o odnosu na muškarce, odnosno da ne postoji društvo suprotno toj tezi. Međutim, usprkos svim stereotipima oduvijek su postojale žene koje su rušile društveno postavljene zapreke i zalagale se za promjenu statusa žena u društvu.

Ženski spol je još uvijek u neravnopravnom položaju u odnosu na muški u hrvatskom društvu usprkos brojnim postignućima u svim granama sporta. Očekivanja od žene su odavna da žive prema tradicionalnim rodnim ulogama i često ih se odvrćalo od sudjelovanjima u nekim „muškim poslovima“, pa tako i sportu. Mnoga istraživanja jasno pokazuju da je ženski spol manje uključen u sportske aktivnosti, slabija im je medijska praćenost i imaju puno lošije uvjete za rad. Uz sve to nailaze na brojne prepreke u pokušaju afirmacije na društvenoj sceni. Kad usporedimo status ženskih sportskih zvijezda u odnosu na muške kolege, moramo konstatirati da nemaju isti tretman.

Košarka je popularan sport koji se igra u cijelome svijetu. Perspektiva ovog sporta je velika, no obzirom na financijsko stanje klubova i nedovoljno ulaganje u razvoj novog igračkog kadra, košarka iz godine u godinu sve više propada, naročito u ženskoj konkurenciji. Ovim ćemo radom analizirati pitanja rodne ravnopravnosti u području košarke u hrvatskom društvu kako bismo detektirali ključne problema ali i perspektivu budućeg razvoja.

2. RODNA (NE)RAVNOPRAVNOST I SPORT

Pojmovi spol (eng. *sex*) i rod (eng. *gender*) često se spominju ali ne i u potpunosti razumiju u današnjem društvu. Interpretacija njihova značenja izaziva brojne kontroverze. Spol je biološka karakteristika koja određuje anatomske i fiziološke razlike muškarca i žene, a psihološke, kulturološke i društvene razlike između muškarca i žene uključuje rod. Društvene odnose između ta dva spola označavaju rodni odnosi. Uloge roda su vremenski promjenjive.

Većinom se smatra da su u ponašanju žena i muškaraca za različite uloge koje imaju u društvu odgovorne biološke razlike. Pojam roda ima psihološke i kulturološke konotacije a velikim dijelom ovisi o kulturi i društveno-prostornom kontekstu nekog društva. Rodne uloge naučena su ponašanja i govore nam koji se zadaci i odgovornosti poimaju kao ženski ili muški. Ako to preformuliramo drugačije, ne slijedi uvijek da će se žena ponašati „ženski“, niti da će se muškarac ponašati „muški“. Djevojčice nisu nužno nježne, brižne i suosjećajne, a dječaci ne moraju biti agresivni i natjecateljski raspoloženi. Mnogi znanstvenici, kao i neki psiholozi i sociolozi podržavaju mišljenje o različitom ponašanju muškarca i žene jer je to „prirodno“. Spolne uloge su biološki uvjetovane, a rodne ovise o socijalizacijskom procesu odnosno sustavu normi i vrijednosti koje su prihvaćene u nekom društvu.

Prema Georgu Peteru Murdocku (Haralambos i Holborn, 2002), temelj spolne podjele rada u društvu između žena i muškaraca su biološke podjele. On iznosi tezu da su biološke razlike, kao veća fizička snaga muškaraca i činjenice da žene rađaju djecu, dovele do stvaranja rodni uloga. Ovaj pristup, razlikuje biološki spol i društveni rod tj. dijete se rađa sa prvim - spolom, a u daljnjem životu razvija drugi - rod. Djeca dolaze u kontakt sa različitim sredstvima socijalizacije, postepeno usvajanje društvene norme i očekivanja za koja vide da odgovaraju njihovom spolu. Zastupnici ove teorije smatraju da rodne razlike nisu biološki određene, već su proizvod određene kulture. Ovu teoriju zastupaju i funkcionalisti, koji smatraju da djevojčice i dječaci uče „spolne uloge“, muške i ženske identitete koji ih prate. I kad im je jednom taj rod dan, okolina očekuje da će se pojedinac ponašati kao „muškarac“, odnosno kao „žena“. Sociolozi naglasak stavljaju na odgoj, jer su strogo odvojeni muško-ženski svjetovi tj. uloge plod naučenog ponašanja i temelja patrijarhalnog društva. Društvena shvaćanja da jedna žena može brinuti o djeci, biti kućanica, a istovremeno se baviti sportom ili biti uspješna u nekom drugom poslu osnova su stvaranja egalitarnog društva. Tako je primjerice Antonija Mišura bila proglašena najljepšom košarkašicom Olimpijskih igara u Londonu. Iako titula

laska, pitam se je li izabran i najljepši muškarac jer ipak košarkašice se na Olimpijske igre nisu došle natjecati u ljepoti nego kao sportašice (Slika 1). Rodna ravnopravnost, kojoj teže sva razvijena društva, rezultat je izostanka diskriminacije na osnovi spola osobe.

Sport bi trebao biti rodno uravnotežen, trebao bi doprinosti poboljšanju rodne ravnopravnosti kroz konkretne mjere koje podržavaju održive strategije, a one bi bile regulirane pravnim okvirom. Veliki broj sportskih organizacija podržao je politiku rodne ravnopravnosti u sportu. Od 2014. godine više od 400 sportskih organizacija u svijetu usvojilo je Deklaraciju o ženama i sportu (tzv. Brajtonsku deklaraciju), ali i dan danas postoje potrebe za korjenitim promjenama.

Slika 1. Antonija Mišura

Žene su u sportu još uvijek u neravnopravnom položaju u odnosu na muškarce unatoč brojnim vrhunskim ostvarenjima. Velik broj istraživanja i analiza pokazuju da je ženski spol svih dobnih skupina manje uključen u sportske aktivnosti, da imaju teže uvjete i pristup sportskim terenima, a i medijski su puno manje zastupljene. U Hrvatskoj je 2016. pokrenuta inicijativa Agencije za elektroničke medije za pokretanjem Preporuka za boljim praćenjem ženskog sporta u elektroničkim medijima. Rezultati istraživanja o praćenju rezultata ženskog sporta u

sportskim vijestima i direktnim prijenosima natjecanja bili su ispod 4% (Eibl, Redžić i Šarec, 2019). Zbog toga je pokrenuta suradnja Hrvatskog olimpijskog odbora, Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske i Agencije za elektroničke medije, i kao rezultat suradnje pokrenuta je kampanja „Za veću vidljivost ženskih sportova u elektroničkim medijima“. Kao rezultat kampanje nastale su i „Preporuke“. Mnogo primjera iz svijeta sporta pokazalo je da se uz trud i adekvatno promicanje ženskog sporta negativni stavovi i negativni trendovi mogu mijenjati i da ženski sport može i jest zanimljiv navijačima i gledateljima.

Gledano kroz povijest, od 1970. godine dolazi do povećanja sudjelovanja žena u sportu, a za to postoji, kako kaže Coakley (2009), nekoliko faktora: globalni pokret za prava žena, pokret za zdravlje, povećana medijska potpora i izjednačavanje prava od strane politike. Do tog doba nije se mnogo žena bavilo sportom jer nisu postojali klubovi, a danas mlade žene imaju mogućnost koje nisu imale njihove bake. Klubovi i programi počeli su se razvijati tek sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Mada ni danas žene nemaju iste mogućnosti kao muškarci, povećanje sudjelovanja u sportu povećalo je i njihove prilike koje su rezultat rada mnogih političkih i vladinih udruga.

1972. godine vlada Sjedinjenih Američkih Država donijela je Amandman o edukaciji (članak 9, tzv. Title IX) koji kaže da ni jedna osoba ne bi trebala biti diskriminirana na temelju spola. Bio je to razumljiv zakon kad se odnosio na učenje u učionicama, ali kad ga se trebalo primijeniti na sport, nailazio je na brojne otpore.

Sredinom sedamdesetih godina nivo svijesti o bavljenju sportom počeo se mijenjati i mnoge žene su se počele baviti sportskim aktivnostima. Žena koja se bavi nekim sportom postaje snažna i u određenim situacijama superiorna nad muškarcem zbog čega se on često osjeća ugroženim. „Snažna“ žena ruši predodžbu spolne ideologije, a mnogi muškarci žele se vratiti u ono vrijeme kad su oni igrali, a žene gledale i navijale ili se bavile nekim sportom koji „prilici jednoj dami“.

U hrvatskom društvu prvi je put kao cilj sa konkretnim mjerama, položaj žene u sportu uvršten u Nacionalnu politiku za ravnopravnost spolova 2011. godine. Komisija za ravnopravnost spolova Hrvatskog olimpijskog odbora zatražila je promjene zakonodavnog sustava, povećanje broja žena u svim sportskim strukturama i bolje praćenje podataka o ženama u sportu u Hrvatskoj. U dokument Hrvatskog sabora, Nacionalnu politiku za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine, prvi put uneseno poglavlje o

unapređenju položaja žene u sportu. Nakon toga svim članicama Hrvatskog olimpijskog odbora, kao i svim nacionalnim, županijskim i gradskim savezima dostavljene su preporuke povećanje broja žena u upravljačkim strukturama sporta.

3. ŽENSKA KOŠARKA U HRVATSKOM DRUŠTVU

Košarku je kao sport kreirao Dr. James Naismith 1891. godine. Kao profesor tjelesnog odgoja tražio je rješenje kako da studente zadrži na satovima da im bude zanimljivo jer su počeli izbjegavati tjelesni odgoj zbog jednoličnosti i teških vježbi (gimnastičke sprave, razna marširanja...). Bilo mu je jasno da igra mora biti kolektivna i sa loptom. Došao je do ideje da lopta treba biti velika (suprotno od bejzbola), lako uočljiva i laka (suprotno od ragbija) da bi je igrači mogli držati u rukama. Lopta se mogla kretati dodavanjem, ne smije se trčati sa loptom i na kraju cilj je morao biti podignut, horizontalan i malih dimenzija, a na taj način bi se eliminirala „sirova snaga“ u korist spretnosti i vještine.

Igra se svidjela studentima i ubrzo se pročulo da su satovi kod profesora Naismitha jako zanimljivi i interes za košarku rapidno je rastao. Ubrzo je prešla i na druge kontinente, Europu (npr. Francusku, 1893. godine), Australiju, Indiju, Kinu... Ovaj sport, ova igra „zarazila“ je cijeli svijet.

Košarka je odlično primljena i kod ženske populacije. Smatralo se da su djevojke previše osjetljive za ragbi, američki nogomet ili hokej i košarka se činila adekvatnom za njih. Već 1893. godine Sanda Berenson je na Smith Collegeu organizirala prvu žensku utakmicu između studentica prve i druge godine. Prva utakmica između ženskih koledž ekipa odigrana je 1895. godine između University of California (Berkeley) i Stanford University. U Europi se prvo prvenstvo održalo 1938. godine u Rimu, a prvak je bila Italija. Svjetsko prvenstvo održano je 1953. godine - pobjednik su bile Sjedinjene Američke Države. Olimpijske igre žensku košarku se prvi put dočekuju u Montrealu 1976. Pobjednica ja bila ekipa iz SSSR-a.

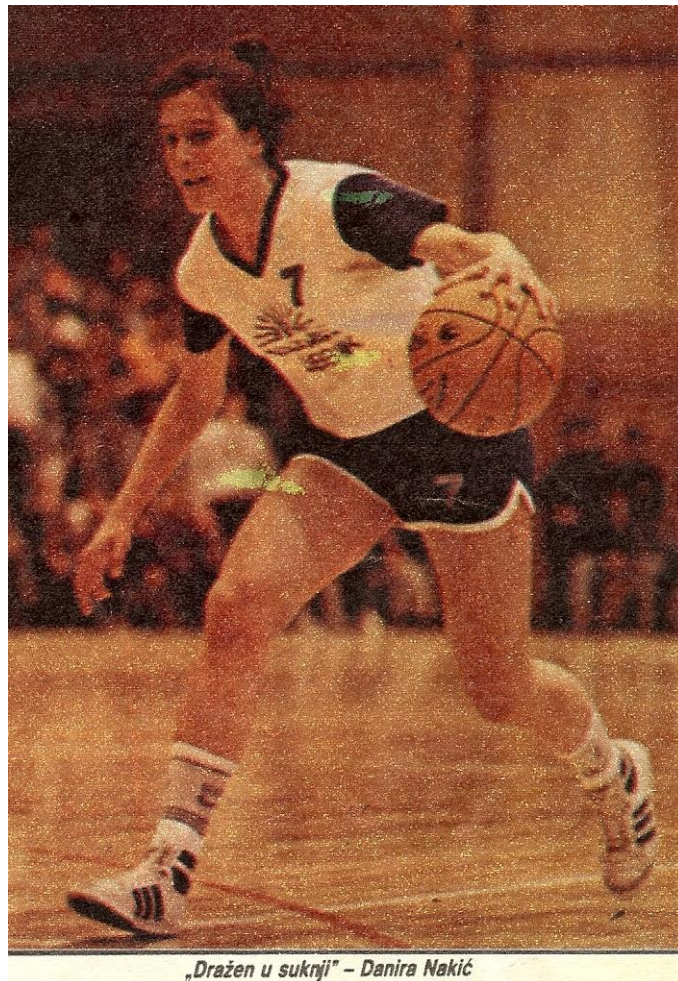
Na ovim prostorima pojam košarke se pojavljuje u ljubljanskom listu „Sport“ 1920. godine. On prenosi vijest o poklonu Amerikanaca zagrebačkom Građanskom u vidu kompletne opreme za košarku, te da su u Splitu Amerikanci osnovali organizaciju za košarku. Članovi društva Sokol „Soko Zagreb“ proučili su pravila igre iz talijanskih, francuskih i čeških izvora i došli do svoje varijante pravila igre. Oni ovoj „amerikaniziranoj“ igri daju i današnje ime *košarka*. Prva službena utakmica odigrana je u Zagrebu 1929. između ženskih ekipa „Akadenskog sportskog kluba“ i Prvog hrvatskog građanskog sportskog kluba“ (Karalejić i Jakovljević, 2001). Prvo prvenstvo Jugoslavije u košarci odigrano je 1940. godine u Borovu, a pobijedila je ekipa Beograda s rezultatom 2:0, ekipu Zagreba.

Od hrvatskih klubova svakako treba izdvojiti dva najstarija kluba koji egzistiraju od 1945. godine, a to su Trešnjevka i Split. Treba spomenuti da jedino iz ta dva kluba imamo dvije igračice koje su igrale u Women's National Basketball Association (WNBA), Koraljku Hlede i Vedranu Grgin. Zvijezda jednog lijepog razdoblja Trešnjevke svakako je Ružica Meglaj-Rimac koja je igrala za Industromontažu od 1956.-1971. godine. Odigrala je stotinu utakmica, sudjelovala na sedam europskih te dva svjetska prvenstva. Igrala je u kupu prvakinja, a srebrnu medalju osvojila je na Europskom prvenstvu u Mesini 1968. i brončanu 1970. godine u Leenwardenu (Kosijer, 2006) (Slika 2).

Slika 2. Ružica Meglaj-Rimac

Od hrvatskih košarkašica svakako je vrijedno spomenuti Daniru Nakić koja je obilježila razdoblje druge polovine osamdesetih i prve polovina devedesetih godina. Karijeru je počela u Šibeniku igrajući za šibenski Elemes sa kojim je osvojila dva kupa i prvenstvo, a svakako treba napomenuti i osvojena zlatna odličja u kadetskoj i juniorskoj konkurenciji. Igračku karijeru završila je u zagrebačkoj Croatiaji 1996. godine. Za najbolju košarkašicu Europe proglašavana je tri puta (za sezone 1988., 1989. i 1990.). Sa reprezentacijom Jugoslavije uz još dvije hrvatske košarkašice Žanom Lelas i Kornelijom Kvesić sudjelovala je na OI u Seulu 1988. godine. (Slika 3).

Slika 3. Danira Nakić na finalu Kupa 1987. godine u Sisku

4. ŽENSKA KOŠARKAU HRVATSKOM DRUŠTVU

U ovom, najvažnijem dijelu rada, govorit ćemo o ženama igračicama, trenericama i ženama koje su na upravljačkim pozicijama u hrvatskoj ženskoj košarci. Da bi dobili pravu sliku današnjeg stanja potrebno se osvrnuti na prošlost.

Žene u hrvatskoj košarci imaju lošiji status od muških kolega koji se bave istim sportom. Ta činjenica je neosporna čemu autorica ovog rada svjedoči osobno, kroz sve prethodno navedene strukture u ženskoj košarci. Ako gledamo sa vrhunskog, profesionalnog aspekta i samih početaka jedne karijere, i muškarci i žene rade isto: ulažu jednak trud i napor da bi došli do što boljeg rezultata no unatoč tome nisu isto vrednovani. Kao osoba sa četrdesetogodišnjim košarkaškim iskustvom, pitam se gdje se izgubio potencijal hrvatske ženske košarke.

Posljednje utakmice u kojima su dvorane bile pune gledatelja bili su derbiji između Gospića i Jollyja 2007/08/09. godine. Odrastala sam u vrijeme kada su ženske košarkaške utakmice svaki tjedan prenošene na televiziji, medijska pažnja bila je kudikamo veća. Činjenica je da je tada liga bila kvalitetnija, veća konkurencija i puno više kvalitetnijih igračica. Djeca su prepoznavala igračice na ulici, pokušavala se poistovjetiti sa njima, dolazila u dvorane nadajući se da bih jednog dana i one mogle biti zvijezde. Djevojčice su imale svoje košarkaške idole, svoje uzore, zbog kojih su zavojele košarkaške lopte. Masovnost je vodila kvaliteti, kvaliteta dobrim rezultatima, a rezultat medijskoj praćenosti. Imali smo zvijezde, ženske košarkaške zvijezde, ne spominjući prošlost zbog nostalgije nego samo usporedbe radi, statusa ženske košarke prije dvadesetak godina i danas. Da li danas imamo žensku košarkašku zvijezdu? Ne! Nemamo. Jedina košarkašica koja je prepoznatljiva je gore navedena Antonija Mišura koja je uz košarkaške kvalitete i svoju ljepotu, sebe brendirala.

Od, ionako malog broja djevojčica koje dođu u košarkaške dvorane, jedan dio ih odustane zbog nestručnosti, lošeg pedagoškog i psihološkog pristupa. U ženskoj košarci radi jako mali broj istinskih zaljubljenika u taj sport. Većina ih je u ženskoj košarci, „u prolazu“, nadajući se da će se kad-tad domoći muške košarke. Sama stručnost je donedavno bila upitna, ali zahvaljujući primjeni Zakona o sportu koji traži educiranost i školovanje trenerskog kadra stanje se poboljšava.

Djeca danas imaju veliki izbor zanimacija, a nažalost najviše ih sjedi uz kompjutore i mobitele. Motivirati dijete da izađe na teren danas je veći izazov nego ikad. Kad zastanemo kod ovog problema, već u startu imamo mali broj kandidatkinja i nemogućnost pravog selekcioniranja. Ovaj problem izaziva „lančanu reakciju“ pa tako dolazimo do klubova koji imaju sve manje kvalitetnih igračica i oni koji si to financijski mogu dozvoliti, kupuju igračice, a ostali seniorsku ligu igraju sa kadetkinjama i juniorkama. Djevojčice dovedene u takvu situaciju preskaču razvojni put, ne igraju sa vršnjakinjama i gube stvarnu sliku njihovih kvaliteta, nemaju konkurenciju u suigračicama i gube sportski motiv nadmetanja na treninzima. Bez konkurencije i pravog sportskog nadmetanja tj. izazova, ne stvara se vrhunska igračica. Slaba kvaliteta klubova ima nekvalitetnu ligu, loše utakmice koje posjećuje mali broj gledatelja, interes je iz godine u godinu sve manji. Kad tome dodamo i ignoriranje nacionalne televizije koja i kad su utakmice Eurolige, sa jakim i respektabilnim ekipama ne želi prenositi utakmice onda dolazimo do toga da puno ljudi i ne zna da se kod nas igra ženska košarka.

U radu sa mladima svakako treba izdvojiti Trešnjevku 2009, (nekadašnji Monting) koji je po broju osvojenih trofeja klub koji zaslužuje pažnju i respekt svih nas u ženskoj košarci. Zadnjih nekoliko godina bivša košarkašica Žana Lelas pokrenula je Košarkašku akademiju Žana Lelas (KAŽL) i već bilježi zavidne rezultate na završnicama za mlađe uzraste (Slika 4). Na ovom primjeru vidi se da se sa puno uloženog truda i rada može napraviti rezultat. Drugi je problem što djeca nakon završene srednje škole odlaze iz sporta.

Slika 4. Košarkašice Košarkaške akademije Žana Lelas kao kadetske prvakinja Hrvatske

Radi popularizacije i boljeg praćenja ženske košarke 2018. godine pokrenut je projekt za promicanje i bolje praćenje ženskih sportova u elektroničkim medijima, a kao ambasadori su izabrani poznati sportaši i sportašice. (Slika 5). Projekt je pokrenut pod pokroviteljstvom Središnjeg ureda za sport, a u suradnji HOO-a i Ureda za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske.

Slika 5. Danira Bilić i Anđa Jelavić kao ambasadorice projekta "Za veću vidljivost ženskih sportova u elektroničkim medijima"

Predsjednik Hrvatskog olimpijskog odbora izrazio je zadovoljstvo pokrenutim projektom jer je cijela inicijativa ono za što se zalaže i Međunarodni olimpijski odbor, a to je veća zastupljenost žena u svim segmentima sporta. Komisija za ravnopravnost spolova u sportu dala je prijedlog da se takve odredbe ugrade u novi Zakon o sportu. Cijeli postupak trebao bi se provesti sa svim članicama HOO-a, a promocija ženskog sporta trebala bi se odvijati na Sportskoj televiziji.

Kroz sport koji je sastavni dio ovog društva konfrontira se puno dobrog i lošeg, a isto tako i superiornost muškog roda na rukovodećim položajima u sportu. Danas u košarci ima četiri puta manje ženskih klubova u odnosu na muške, a trend opadanja broja iz godine u godinu je sve veći. Veća vidljivost u medijima donijela bi i veću gledanost i bolje praćenje ženskog sporta i na taj način bi se izbjegli i predrasude o ženskom sportu. O činjenici da bi veća vidljivost u medijima bila poticaj za razvoj ženskog sporta govorila je i Danira Bilić jer bi tada djevojčice imale idole i poticaj za uključivanje u sport.

Iz Ured za ravnopravnost spolova prisutna Helena Štimac Radin naglasila je važnost ravnopravnosti žena u sportu i praćenju njihovih rezultata putem medija. Žene su u sportu u neravnopravnijem položaju od muškaraca, a uz to su izložene lošijim uvjetima za rad, a uz sve to u jako malom broju participiraju na upravljačkim funkcijama.

Da žene zaslužuju bolje praćenje govori podatak da su hrvatske sportašice postigle polovinu odličja osvojenih u olimpijskim sportovima i da samo sa ovim podatkom zaslužuju daleko veću i bolju praćenost od strane svih medija. (Knežević, 2018).

Dopredsjednica Hrvatskog olimpijskog odbora Morana Paliković Gruden uložila je velik trud da se ovoj problematici pristupi temeljitije i ozbiljnije. Kroz cijelo djelovanje ukazuje na neravnopravnost između sportašica i sportaša, počev od uvjeta na treninzima (lošiji tereni, neadekvatni termini), obrazovanja sportašica nakon sportske karijere i nedostatak podrške kod uključivanja sportašica u sportske strukture nakon igračke karijere. Interes svih sportaša treba ići prema što većoj vidljivosti sportašica jer bi na taj način, rezultat sporta utjecao kao cjelina na veće standarde (Knežević, 2018).

Od osamostaljenja hrvatske države borimo se sa brojnošću i kvalitetom klubova. U devedesetim je razlika u kvaliteti bila manja nego danas. U Hrvatskoj brojimo dvadeset i šest klubova koji se natječu u Prvoj i Drugoj ženskoj ligi, od ove sezone preimenovane u Premijer ligu (podijeljena u dvije skupine zbog smanjenja troškova) i Prvu žensku ligu koja je podijeljena u tri skupine. Nešto klubova se natječe samo sa mlađim uzrastima, ali brojka ukupno ne prelazi 40. Sa premalim brojem klubova teško je imati bazu za reprezentativni pogon.

Od osamostaljenja Hrvatska seniorska reprezentacija učestvovala je na samo šest Europskih prvenstava (u daljnjem tekstu EP). Posljednje je bilo 2015. u Mađarskoj (Tablica 1). Najveći uspjeh je osvojeno 5. mjesto 2011. godine u Poljskoj koje je žensku reprezentaciju dovelo na kvalifikacije za Olimpijske igre, nakon čega je slijedio i sam odlazak na Igre u London 2012. godine (Slika 6.) Na Mediteranskim igrama smo dva puta bili na prvom mjestu, jednom na drugom i jednom na trećem mjestu. Nemamo kontinuitet odlaska na velika natjecanja, a tu prvenstveno mislim na europska i svjetska prvenstva te Olimpijske igre (Tablica 1).

Tablica 1. Rezultati hrvatske ženske košarkaške reprezentacije na velikim natjecanjima

GOD.	SENIORKE EP	PLASMAN	TRENER	SENIOR KE MI	PLAS MAN	TRENE R
2019	SRBIJA	-	JELAVIĆ			
2018						
2017	ČEŠKA	-	TURIĆ			
2016						
2015	MAŠARSKA	12	TURIĆ			
2014						
2013	FRANCUSKA	11	BRALIĆ			
2012						
2011	POLJSKA	5	BRALIĆ			
2010						
2009	LATVIJA	-		ITALIJA	3	BRALIĆ
2008						
2007	ITALIJA	13	ANTIĆ			
2006						
2005	TURSKA	-		ŠPANJO LSKA	2	KOVAČ
2004						
2003	GRČKA	-	KOVAČ			
2002						
2001	FRANCUSKA	-		TUNIS	1	CIGLAR
2000						
1999	POLJSKA	8	AMANOVIĆ			
1998						
1997	MAĐARSKA	-	MEŠTROVIĆ	ITALIJA	1	AMANO VIĆ
1996						
1995	ČEŠKA	8	GILIĆ			

1994						
1993						
1992						

Slika 6. Hrvatska seniorska ženska košarkaška reprezentacija

Rezultati **mlađih uzrasta** sa osvojenih nekoliko medalja u B diviziji i dvije medalje u prvoj diviziji sa kadetkinjama prikazani su u tablici 2.

Tablica 2. Rezultati mlađih uzrasta

GODINA	U -16	PLASMAN	TRENER	U – 18	PLASMAN	TRENER
2019	BUGARSKA	3 B	CIGLAR	BOSNA HERCEGOVINA	15	NEMEC
2018	LITVA	15	KOVAČ MARIJA	ITALIJA	9	NEMEC
2017	FRANCUSKA	10	NEMEC	MAĐARSKA	9	CIGLAR

2016	ITALIJA	5	VIDAKOVIĆ	MAĐARSKA	12	SIMON
2015	PORTUGAL	12	PERKOVIĆ	SLOVENIJA	9	NEMEC
2014	MAĐARSKA	10	NEMEC	PORTUGAL	8	ŠUČUROVIĆ
2013	BUGARSKA	8	NEMEC	HRVATSKA	13	TURIĆ
2012	MAĐARSKA	9	NEMEC	RUMUNJSKA	7	CIGLAR
2011	ITALIJA	14	ANTIĆ	MAĐARSKA	1 B	CIGLAR
2010	GRČKA	2	CIGLAR	RUMUNJSKA	5 B	
2009	ESTONIJA	2 B	CIGLAR	IZRAEL	11 B	ENGLMAN
2008	BUGARSKA	9 B		SLOVAČKA	16	BRALIĆ
2007	ITALIJA	9 B		RUMUNJSKA	1 B	BRALIĆ
2006	SLOVAČKA	16		ITALIJA	3 B	ENGLMAN
2005	POLJSKA	9		MAĐARSKA	15	NEMEC
2004	ITALIJA	9	ENGLMAN	SLOVAČKA	-	
2003	TURSKA	8	ENGLMAN			
2002				SLOVENIJA	8	CIGLAR
2001	BUGARSKA	3	CIGLAR			
2000				POLJSKA	-	
1999	RUMUNJSKA	9	NEMEC			
1998				TURSKA	8	MEŠTROVIĆ
1997	MAĐARSKA	6	CIGLAR			
1996				SLOVAČKA	-	
1995	POLJSKA	-				
1994				BUGARSKA	-	
1993	SLOVAČKA	12	AUGUSTIĆ			
1992						

Slika 7. Hrvatska ženska kadetska reprezentacija na U16 Europskom prvenstvu u Grčkoj

Tablica 3. Rezultati mlade reprezentacije

GODINA	U -20	PLASMAN	TRENER			
2019	KOSOVO	6 B	GRGIN VEDRANA			
2018	MAĐARSKA	16	ANTIĆ			
2017	IZRAEL	3 B	ANTIĆ			
2016	CRNA GORA	7 B	MEHEŠ			
2015						
2014						
2013						
2012						
2011				TURSKA	4	BRALIĆ
2010						
2009						
2008						
2007						

2006						
2005	ČEŠKA	5	ANTIĆ	SVJETSKO U -21		
2004	FRANCUSKA	8	BRKLJAČIĆ			
2003				HRVATSKA	4	BRALIĆ
2002	HRVATSKA	6	BRALIĆ			
2001						
2000	SLOVAČKA	6	BRALIĆ			

Slika 8. Mlada Hrvatska ženska košarkaška reprezentacija pod vodstvom Linde Antić Borak, osvojila je brončanu medalju na Europskom prvenstvu u Izraelu, i povratak u diviziju A

Povratkom nekadašnjih košarkašica u žensku košarku povećao se broj trenerica. Moram naglasiti da su sve uz svoju dugu i trofejnu igračku karijeru uložile u sebe i svoju edukaciju pa su mahom i završile obrazovanje za trenera. Stigma o muškom svijetu trenera polako se gubi i sve više klubova angažira trenerice, ne samo u klubovima već i u reprezentacijama (neke kao pomoćne, a neke kao glavne trenerice). Nakon 2006/07. kad je na izborničkoj funkciji bila Linda Antić, na kormilo je došla i Anđa Jelavić. Vedrana Grgin, Žana Lelas danas vode mlađe selekcije reprezentacija. Hrvatski košarkaški savez zajedno sa Stručnim savjetom potencira da trenerska mjesta reprezentacija zauzmu žene što je veliki pomak u odnosu na ranije razdoblje kad su žene treneri reprezentacija bile rijetkost i svojevrsno čudo.

Postavlja se pitanje koliko je ženi teže obavljati ovaj posao u odnosu na njihove muške kolege, naročito ako imaju djecu i obitelj. Tada je važno da imaju potporu i razumijevanje cijele obitelji, jer se u protivnom nije moguće baviti trenerskim poslom.

Sportske dužnosnice u ženskoj košarci su rijetke. Trenerice su se polako izborile za svoje „mjesto pod suncem“ i to isključivo edukacijom, znanjem i radom, ali doći do mjesta na kojima se donose odluke je malo teže. To je još uvijek muški svijet. Samo primjera radi, spomenut ću Sabor Hrvatskog košarkaškog saveza u kojem od 70-ak članova svega četiri su žene. Kad uđemo u službene prostorije klubova, lokalnih saveza i nacionalnog saveza dolazimo do podatka o vrlo maloj zastupljenosti žena na rukovodećim pozicijama. Žene su rijetko na predsjedničkim funkcijama nekog kluba. Kandidate za sabor delegiraju udruge tj. klubovi, a na rukovodećim mjestima u klubovima jako je malo žena.

5. RAZVOJ I PERSPEKTIVE

Na pitanja o stanju u ženskoj košarci danas i usporedbi sa 1990-im i 2000-tim godinama bivše košarkašice Danira Bilić (predsjednica stručnog savjeta za žensku košarku i članica UO HKS-a) i Žana Lelas (članica Stručnog savjeta, Koordinatorica za žensku košarku i trenerica juniorske reprezentacije u osobnoj su komunikaciji otvorile pitanja razvoja i perspektive ženske košarke u hrvatskom društvu.

Danira Bilić: *„Promjenom društvenog uređenja u neovisnoj Republici Hrvatskoj došlo je i do promjena u svim područjima društva, pa tako i u području sporta. Ključna pitanja u razvoju sporta u periodu tranzicije svakako su bila donošenje Nacionalnog programa razvoja sporta, te definiranja niza pitanja među kojima i sustavno financiranje sporta, razvoj stručnih kadrova i sportske infrastrukture. Sve navedeno neminovno se reflektiralo i na žensku košarku, te je Hrvatski košarkaški savez proteklih nekoliko godina donio niz mjera s ciljem pomoći opstanka klubova i daljnjeg razvoja ženske košarke. Mjere su dominantno usmjerene na smanjenje troška natjecanja klubova s ciljem da isto na kraju klubove ne košta ništa, izjednačavanje uvjeta za košarkašice u odnosu na košarkaše u nacionalnim selekcijama, te na razvoj stručnog kadra u ženskoj košarci.*

Nadalje, u odnosu na žensku košarku na prostoru bivše države do 90-ih godina prošlog stoljeća danas imamo puno manji broj klubova, odnosno manju bazu iz koje se generiraju igračice za nacionalnu selekciju. Stoga je jako važno da se uspostavi učinkoviti sustav rane detekcije talenata. U tom smislu imenovani su instruktori po regijama, te po prvi puta koordinator za žensku košarku, čija zadaća je da redovno održavaju regionalna okupljanja u mlađim selekcijama. Provode se i testiranja najboljih djevojaka mlađih uzrasnih kategorija te se stručno usmjerava njihov daljnji razvoj. Također, s ciljem promicanja ženske košarke trenutno se radi na stvaranju uvjeta za online prijenos svih utakmica Premijer ženske lige preko HKS TV-a, a potom i natjecanja u nižim rangovima.

Žana Lelas: *„Trenutno je Hrvatska jedna od zemalja koje najmanje ulažu u sport, a sve to direktno utječe se na kvalitetu ženske košarke. Danas cure u Hrvatskoj ne mogu živjeti od košarke, nemaju niti za osnovne potrebe i radi toga se najčešće ostavljaju košarke sa završetkom srednje škole ili čak godinu prije. Meni je kapetanica ekipe jedan dan samo rekla:*

„Trenerice šta ja imam od ovoga? Nemam ništa, a imam veliku obavezu, šta ako se ozlijedim“ Samo se ostavila, kao da nikad nije trenirala. U bivšoj državi mnoge igračice su mogle u to vrijeme dobro živjeti od košarke, ne možemo zanemariti ni taj detalj koji predstavlja ogromnu razliku tadašnjeg i sadašnjeg vremena. Novac nije zanemariv, sigurno predstavlja jedan od motiva, pogotovo u današnjim ekonomskim(financijskim) uvjetima. Prije su igračice igrale između ostalog za novac, a npr. kod mene igračice (većina), plaćaju članarinu. Od igračice koju plaćaš i ona može normalno živjeti od toga, možeš trenirati i pritiskati, ona je profesionalac, tako je bilo prije i te igračice su puno duže ostajale u košarci nego igračice danas. Tako je kvaliteta lige bila neusporedivo veća nego danas, kada je naša sada imenom Premijer ženska liga skoro juniorsko-kadetska liga. Osim financijskih razlika, bile su i one tehničkih prilika. Naime, prije klubovi nikad nisu imali problema šta se tiče korištenja dvorana za trening, za razliku od danas, kada je gotovo sve komercijalizirano, teško je naći termine, a time djeca nemaju ni dovoljan broj treninga ili broj odrađenih sati rada. Zbog zadnjih gore navedenih stvari, igračice prije su bile utreniranije i to puno, samim tim tehnički kvalitetnije, pa su zbog toga mogle igrati na visoko kvalitetnim nivoima i imale su jako dobre rezultate. Pišem za igračice moje generacije, te ih uspoređujem sa hrvatskim igračicama.

Jugoslavija je bila srebrna na Olimpijskim igrama u Seoulu, Hrvatska predzadnja na Olimpijskim igrama u Londonu, Jugoslavija je često bila na Olimpijskim igrama, Hrvatska samo jednom. Jugoslavija je više puta osvajala medalje na Europskom prvenstvu (pa tako i ja u Izraelu), a Hrvatska je samo jednom bila peta. Ove razlike su očite i logične zbog svega navedenog. Puno muke i truda, naravno uz znanje, treba da bi se ženska košarka podigla na veći nivo ali to mora biti želja svih a pogotovo onih koji je vode.

Iako moram reći i da je sve posloženo, upitno je da li se to može sa izrazito malim brojem djevojčica koje su spremne trenirati.

Ja pokušavam sa svojim klubom, nešto sam napravila, sa nekim svojim principima i radom koji je drugačiji od drugih. Osnovno je da se djevojčice čim krenu trenirati stavi u ozbiljan pristup, kao da su profesionalke, jer za mene je bitno ono šta te djevojčice rade kad su male, a vrijeme i rezultati su mi pokazali da sam imala dobar pristup i razmišljanje. Unutar moga kluba najbolje mogu vidjeti razlike između djece koja su imala "drill" od prvog dana i onih

koji nisu tako krenuli. Moram istaknuti, da sva djeca a i roditelji ne prihvaćaju to, bilo na ovaj ili onaj način. Razlika je vidljiva.

Danas djeca treniraju da se zabavljaju, ne podnose drill, a treneri rade da ne pređu granicu ljubaznosti. Oni koji rade tako ne mogu imati ozbiljne rezultate ni na hrvatskom nivou. Treneri nisu plaćeni ni blizu za ono šta daju, zato mnogi odustaju. Trener prije i sad, velika razlika. Igračice prije i sad, velika razlika. Mogu reći da sam znala i po 6h dnevno trenirati, toga danas nema, niti je moguće. Pitanje je, ako imamo dvije igračice otprilike istih kvaliteta na početku, jedna trenira 4-6h dnevno, a druga maksimalno 2h dnevno i možda ne svaki dan, koja će nakon godinu dana biti bolja? Odgovor je jasan, a to je odgovor na sve ovo.

Cure sada nemaju motiv, nemaju hrvatske idole, nemaju sređenu situaciju, nemaju reklamu, nemaju ništa. Nažalost hrvatska ženska košarka po meni je u lošem stanju a strah me da će biti i gore jer je sve manje i manje djevojčica koje se žele baviti s njom rade svega gore navedenog.“

6. ZAKLJUČAK

Tijekom povijesti, sudjelovanje žena u sport okarakterizirano je kao ulazak u muški svijet. Takvo se mišljenje sa godinama ipak postupno mijenja te je sve više žena uključeno u sport. Potrebno je zadržati trend povećanje sudjelovanja djevojaka i žena u sportu.

Košarka u Hrvatskoj je na vrlo „tankim granama“. Sve kvalitetnije igračice otišle su iz Hrvatske. Najviši rang natjecanja igraju djevojke koje su se vezale sustavom obrazovanja (fakultetom) za Hrvatsku i djevojke koje pohađaju srednju školu. Kod sastavljanja reprezentacije većina djevojaka dolazi iz inozemstva i dio participira iz klubova hrvatske lige. Mislim da se sa pravim planom i velikim ulaganjem ne samo financija, nego i stručnosti, odricanja, truda i rada može popraviti sadašnja slika hrvatske ženske košarke no postavlja se jedno veliko pitanje, tko će to sve pokrenuti?! Jako mali broj ljudi u košarci želi i može pokrenuti promjene. Promjene se dešavaju na vrhu, a u UO HKS-a imamo samo jednu ženu. U Saboru HKS-a su dvije. Sa tom slikom kako pokrenuti promjene?

Stručnost i planski rad može izvući iz ovog „sivila“. Treba animirati djecu po školama, pružiti im adekvatnu edukaciju, naučiti ih igrati košarku i dati mogućnost da napreduju. Trebamo se izboriti za dva sata termina na televiziji i više od dva reda u novinama, a time dati šansu djevojčicama da potraže svoje ženske košarkaške idole, ali ne u fizičkom izgledu i ljepoti, ne dozvoliti da se žene na takav način degradira i u drugi plan stavlja postignute sportske uspjehe. Trebaju nam idoli po igračkoj kvaliteti.

Košarka je kulturološki utkana u hrvatski sport i društvo. Postoji tradicija, no ne i svijest da promjena dolazi od svakog pojedinca, svake karike u sportu i društvu. Uspjeh reprezentacije budi cijelu naciju, interes se povećava, a samim time i sponzorski ugovori, bez kojih sport ne može funkcionirati. Da bi došli do uspjeha reprezentacije trebamo se spustiti na „najniže grane“ i raditi, stvarati bazu, igračice koje će se sa radošću odazvati pozivu da obuku nacionalni dres i da donesu toliko željeno odličje.

U deklaraciji Europskog parlamenta stoji da ženski sport kao izraz ženama mora omogućiti, pravo da same upravljaju svojim tijelom, javno sudjelovanje u sportu i to bez obzira na dob, boju kože, vjeru ili spolnu orijentaciju (Talleu, 2017). Činjenica jest da spolna tj. rodna ravnopravnost nikada neće biti u potpunosti ostvarena, no sport, pa tako i košarka može biti dobar pokretač društvenih promjena u hrvatskom društvu. Ono što je ključno i čemu treba

težiti je stvaranja jednakosti šansi kao temelja budućeg društva (i sporta) jednakih prava i mogućnosti.

7. LITERATURA:

1. Giddens, A. (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
2. Haralambos, M. i Holborn, M. (2002). *Sociologija. Teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
3. Coakley, J.(2009). *Sports in Society. Issues and Controversies*. University of Colorado. New York: McGraw-Hill Companies.
4. Eibl, R., Redžić, D. i Šarec, M.(2019). *Preporuke za bolje praćenje ženskog sporta u elektroničkim medijima*. Zagreb: Agencija za elektroničke medije.
5. Karalejić i Jakovljević, 2001. *Osnove košarke*. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja.
6. Knežević, V. (2018, 30 ožujka). Pokrenuta kampanja za veću vidljivost ženskog sporta u elektroničkim medijima. Preuzeto sa: <https://www.hzsn.hr/hr/29-hzsn/hr/novosti/2075-pokrenuta-kampanja-za-vecu-zastupljenost-zenskog-sporta-u-elektronickim-medijima>
7. Kosijer, J. (2006). Ružica Meglaj Rimac, Zagreb: Biblioteka Pop & Pop.
8. *Rodna ravnopravnost u sportu – Prijedlog za strateške akcije 2014.-2020.* (2018). Zagreb: Hrvatski olimpijski odbor.
9. Talleu, C. (2017). *Ravnopravnost spolova u športu – Priručnik o dobroj praksi*. Zagreb: Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova.

8. PRILOZI

- Slika 1. Antonija Mišura
- Slika 2. Ružica Meglaj-Rimac
- Slika 3. Danira Nakić na finalu Kupa 1987. godine u Sisku
- Slika 4. Košarkašice Košarkaške akademije Žana Lelas kao kadetske prvakinja Hrvatske
- Slika 5. Danira Bilić i Anđa Jelavić kao ambasadorice projekta "Za veću vidljivost ženskih sportova u elektroničkim medijima"
- Slika 6. Hrvatska seniorska ženska košarkaška reprezentacija

- Slika 7. Hrvatska ženska kadetska reprezentacija na U16 Europskom prvenstvu u Grčkoj
- Slika 8. Mlada Hrvatska ženska košarkaška reprezentacija pod vodstvom Linde Antić Borak, osvojila je brončanu medalju na Europskom prvenstvu u Izraelu, i povratak u diviziju

- Tablica 1. Rezultati hrvatske ženske košarkaške reprezentacije na velikim natjecanjima
- Tablica 2. Rezultati mlađih uzrasta
- Tablica 3. Rezultati mlade reprezentacije